

UNELE IMPLICAȚII BIOETICE ALE POLITICILOR SOCIETĂȚII CIVILE ÎN DOMENIILE INGINERIEI GENETICE ȘI GENETICII MEDICALE

Sprincean Serghei L.,

doctor în șt. politice, conf. univ.
catedra Filosofie și Bioetică, USMF “Nicolae Testemițanu”

Sprincean Mariana L.,

doctor în psihol, conf. univ., cercetător științific,
medic-genetician, Centrul Național de Sănătate Reproductivă și Genetică
Medicală,
șef curs “Genetică Medicală”, USMF “Nicolae Testemițanu”

Ingineria genetică ca fenomen specific etapei contemporane de dezvoltare a științei în genere, dar și ca exponent al dezvoltării vertiginoase a progresului tehnico-științific, în mod special, lasă o amprentă adâncă în conștiința socială prin multiplele referințe și mize cu o încărcătură morală și implicație profundă în domeniul percepției tradiționale a sferei moravurilor și normelor de comportament în socium.

Ca și orice alt fel de inginerie, ca ocupație specific umană și ca sumă de cunoștințe cu caracter științific, ingineria genetică vine să soluționeze un volum impunător de probleme stringente și aspecte critice, ridicate de realitățile noi și inovatoare, reieșind din progresul galopant din ultimele decenii al științei genetice în totalitatea ei, ca și din conexiunile, cu un pronunțat caracter obligatoriu, inevitabil și proscris, întreprinse dintre genetică și multiple domenii științifice, printre care se remarcă tandemul din ce în ce mai strâns dintre genetica medicală și numeroase științe sociale.

Bioetica vine să contribuie la o mai aprofundată și echidistantă discernere și luare de atitudine în cazul majorității problemelor specifice abordate de către specialiștii din domeniile ingineriei genetice și, cu precădere, din sfera genetica medicală. Abordarea bioetică impune geneticienilor capătă aspecte noi și inedite, în vederea adoptării unei noi strategii de cercetare în cadrul științei geneticii în genere, dar mai ales, în cadrul experimentărilor și construcțiilor investigaționale cu caracter genetic, care inevitabil și obligatoriu implică diferite forme de viață, utilizează diferite biomateriale genetice și, în consecință, rezultatele, cărora se răsfrîng asupra valorizării general-umane, dar și aprecierii individual-personale ale fenomenelor inedite în întregul univers, al vieții și creației [1].

În elucidarea problematicii identificării direcțiilor strategice de dezvoltare în domeniile științei aplicative contemporane, printre care domeniul genetica, în genere, ocupă un loc special, se remarcă sfera colaborării dintre societatea civilă și autoritățile de stat, cu influență semnificativă asupra configurării viitoare a tendințelor prioritare de evoluție a progresului ingineriei genetice și genetica

medicale. Un factor determinant, din acest punct de vedere îl capătă tot mai sigur, aspectul moral cu implicații în domeniul viului, și anume bioetica ca o noua teorie și practică definitorie atât pentru conținutul, cât și pentru forma și imaginea științei viitorului, în cel mai extins sens posibil.

Problematica societății civile în contextul științelor sociale contemporane se dezvoltă și progresează concomitent cu agravarea problemelor ecologice, concomitent cu acutizarea conflictului dintre societate și natură. Evoluția rapidă a crizei fără de precedent a moralității omului, degradarea catastrofală a stării ecologice de pe Terra, imposibilitatea omenerii de a-și controla impactul nociv asupra mediului ambiant, incapacitatea omului de a se adapta la fel de rapid la schimbările climei și fluxurile informaționale ale civilizației tehnologice, imposibilitatea civilizației umane de a ține sub un control strict și monitorizare permanentă a evoluției progresului științifico-tehologic și de a pronostica implicațiile și impactul rezultatelor acestora (ca de exemplu în domeniul geneticii sau fizicii nucleare), toate cele enumerate mai sus ridică în fața științei viitorului noi provocări și noi sarcini, astfel încât devine evident că va avea sorți de izbândă doar acel tip de știință care vine în ajutorul omului și a omenerii, în perspectiva concretă de elaborare a strategiei generale de supraviețuire a omului ca specie. În așa fel, cu siguranță, putem afirma că imperativul primordial al societății de mâine devine evitarea celui mai mare pericol din istoria omenerii de până acum care rezidă în amenințarea cu dispariția completă a Omului [2; 3].

Tot mai des pe primul plan, în condițiile cercetărilor privind aspectele problematicii societății civile, apar abordări legate de realizarea interacțiunii eficiente dintre om și vietate, dintre societate și natură, în calitate de mediu propriu viețuirii în condiții optime a speciei omenești. Specificul problematicii societății civile în calitate de domeniu deosebit al vieții sociale, dar și ca resursă socială de concentrare a potențialului social colectiv, permite de a miza pe activizarea și ajutorul acesteia în procesul sinergizării și noosferizării acțiunilor umanității la scară globală. Deoarece, doar gândind global și acționând local, utilizând potențialul intern al societății civile, poate fi așteptat și pronosticat un progres real în planul optimizării activității umane din punct de vedere al soluționării conflictului prelungit și periculos dintre natură și societate, agravat azi de ineditele aspecte a progresului fulgerător al tehnologiilor și, mai ales, în domeniile legate de viu, sănătate și mediu. Anume societatea civilă, principiul de bază al căreia este promovarea și apărarea intereselor personale și, concomitent, ale celor comune ale membrilor comunității, poate deveni acel mecanism declanșator al potențialului, necunoscut și puțin studiat până în prezent, al comunității mondiale umane, care se poate dovedi hotărâtor în confruntarea și lupta pentru supraviețuirea noastră comună. Numai societății civile îi stă în puteri de a influența asupra conștiinței și reflecției politice a diverselor lideri și grupuri influente, a comunității savanților din diverse domenii ale științei

contemporane, conectate la nivel global, de a determina mentalitatea politică și atitudinea față de rezultatele progresului științifico-tehologic a păturilor sociale superioare, a elitei societății umane, de a exercita presiuni asupra structurilor politice și de stat, asupra guvernelor și organizațiilor internaționale regionale și mondiale care, în ultimă instanță, posedă unele pîrghii și dețin accesul la unele căi de a influența la rîndul lor, în mod pozitiv, în planul anihilării acestuia, asupra pericolului global al dispariției omului ca specie biologică [4].

În același timp este necesar de avut în vedere și de luat în considerare procesul reformării și reînnoirii a însăși societății civile care, de fapt, se prezintă a fi doar o oglindă ce reflectă nivelul culturii socio-politice, gradul de spiritualizare a mentalității și moralei sociumului în genere. Fără de un control riguros, cu susținerea substanțială a acestui proces de către societatea politică, principiul de bază al căreia reprezintă propagarea și apărarea intereselor de stat, reînnoirea generală socio-morală se dovedește a fi imposibilă. În acest fel, pentru soluționarea paradoxului amintit mai sus, de o importanță primordială devine procesul de educare de către elitele academice a moralei și voinței sociale și politice, în primul rînd, pentru autorevigorarea, autoecologizarea și biomoralizarea atît a societății civile cît și a clasei savanților, inventatorilor dar și politicianilor, promotori ai unor direcții strategice macrosociale [5]. În caz contrar dezvoltarea societății civile în sensul sporirii importanței și rolului acesteia în plan politic și general-social, poate doar să dăuneze și să contribuie la agravarea destinului umanității, căci promovarea și apărarea intereselor personale în afara interesului general-social, în afara contextului global, devine una hipertrofiată, bazîndu-se doar pe principiul antropocentrismului. Numai principiul bioetic al biosferocentrismului este capabil să distribuie și să evidențieze corect prioritățile nu doar ale societății umane de azi dar și ale celei de mîine. Anume conștientizarea rolului primordial al biosferei în calitate de mediu optimal de viețuire și existență a speciei umane, precum și a vieții ca valoare supremă, a naturii și originii omului însuși, ca parte intrinsecă a biosferei, reprezintă calea cea mai onestă și mai corectă de soluționare a conflictului multimilenar dintre om și vietate, dintre socium și natură. Acuma, de la fiecare dintre noi – membri activi ai societății civile, se cere promptitudine și voință morală și civică de a deveni solidari cu mediul locuit de ființele vii, cu natura în întregime [6; 7; 8; 9; 10].

Teoria și practica bioetică contemporană reprezintă o alternativă viabilă la multitudinea de metode și căi de ieșire din criza creată. Și anume bioetica reprezintă o încercare concretă de îmbinare a dovezilor de prezență a unei înalte spiritualități și a unei profunde evlavii pentru fenomenul vieții cu elementele de înțelepciune de sorginte metasofică și metalogică acumulată pe parcursul a mii de ani de elaborări savante. Sinteza unei multitudini impunătoare de cunoștințe dintr-o gamă variată de domenii științifice (biologie, filosofie, medicină, etică,

sinergetică, științe sociale și politice etc.) în cadrul teoriei bioetice, confirmă faptul că încă mai este posibilă o soluționare decentă a crizei globale în care s-a pomenit omenirea astăzi și, implicit, prognozele savanților cu privire la supraviețuirea omului ca specie în biosferă, mai pot insufla optimism. Bioetica ca teorie și practică, contribuie la dezvoltarea tehnologică, teoretică și practică a societății civile [11; 12]. La rîndul său, teoria societății civile, avînd o istorie multiseclară de dezvoltare, precum și practica vieții civice a sociumului, dezvoltarea conștiinței civice, în mod cardinal influențează asupra progresului gîndirii și practicii bioetice [13].

Anume bioetica ca teorie și practică globalizantă a reușit să îmbine într-un tot întreg armonios principiile și categoriile eticii cu cercetarea formelor biologice de viață, condițiile și specificul patologiilor, ale tratamentului cu fenomenele de dirijare, influență și putere socio-politică. Acest lucru a fost posibil doar în condițiile discernerii și coborîrii la nivelul primar, elementar al categoriilor și noțiunilor fundamentale, de proveniență fie politologică, medicală, sociologică, etică sau biologică, însă în final specifice doar bioeticii [14].

Ca pîrghie pentru evitarea pericolului dispariției omenirii, bioetica, se profilează a fi, în plan socio-politic, o nouă ideologie de supraviețuire a omului ce intenționează să subordoneze toate forțele și resursele umane în vederea atingerii acestui scop. În contextul revizuirii categoriilor științifice fundamentale chiar noțiunea de ideologie este supusă unui proces de transformare profundă și nu mai poate însemna același lucru ca și în trecut, căci societatea umană, în perspectiva supraviețuirii în biosferă, își consolidează întregul potențial, întreaga experiență multimilenară, exprimîndu-și strategia și intențiile în cadrul unui nou tip de ideologie, avînd ca scop final unirea și organizarea tuturor elementelor sociale și forțelor socio-politice, spre deosebire de vechiul înțeles al noțiunii de ideologie care vine, mai mult să dezbine și prin aceasta să reducă din potențialul forțelor sociale ca și din impactul acestora asupra destinului propriu [15].

Bioetica și societatea civilă sub orice formă de manifestare se legitimează și se sprijină reciproc, de oarece dezvoltarea societății civile în context bioetic sau dezvoltarea bioeticii în condițiile evoluției tehnologice din diverse domenii, și mai ales din domeniul genetica, în contextul progresului societății civile, în final, reprezintă doar metode, mecanisme de realizare a scopului ultim – salvagardarea, supraviețuirea și propășirea calitativă și durabilă a umanității.

Bibliografie:

1. **Sprincean S., Sprincean M.** *Unele aspecte bioetice și biopolitice ale genetica medicale: diagnosticul și profilaxia malformațiilor congenitale // Bioetica, Filosofia și Medicina în strategia de asigurare a securității umane / Materialele Conferinței a XIV-a Științifice Internaționale. Red. resp. Teodor N. Țirdea. - Chisinau, 2009. - P. 88-90.*

2. **Brennan Geoffrey, Lomasky Loren.** *Democracy and decision: the pure theory of electoral preference.* – Cambridge: Cambridge University Press, 1997. – 237 p.

3. *Civil society: a reader in history, theory and global politics* / Edited by John A.Hall and Frank Trentmann. – New York: Palgrave Macmillan, 2005. – 308 p.

4. *Global Bioethics: the collapse of consensus* / Edited by H. Tristram Engelhard, Jr. –Salem (USA): M&M Scrivener Press, 2006. – 396 p. (culegere de articole)

5. **Keane, John.** *Global civil society?*- Cambridge: Cambridge University Press, 2005. – 220 p.

6. **Lakoff George.** *Moral politics: how liberals and consevatives think.* –2nd ed. – Chicago; London: The University of Chicago Press, 2002. – 471 p.

7. **Agar, Nicolas.** *Liberal eugenics: in difence of human enhancement.* – Malde (USA); Oxford (UK): Blackwell, 2004. – 205 p.

8. **Sandel, Michael J.** *Public philosophy: essays on morality in politics.* / Cambridge (Massachusetts): Harvard University Press, 2005. – 292p.

9. *Pragmatic Bioethics.* Second edition / Edited by Glenn McGee. –2nd ed. Cambridge, Massachusetts London, England. //A Bradford Book The MIT Press, 2003. – 293 p.

10.**Jeff McMaban.** *The Ethics of Killing. Problems at the Margins of Life.* Oxford University Press NY 2002. 540 p.

11.**Marin A., Gramma R.** *Actiunea sociala in interpretare bioetica.* // Filosofie. Știință. Politica: realizări, implimentări, perspective / Materialele Conferinței Internaționale din 28-29 noiembrie 2002, coord. V. Țapoc. - Chisinau : CE USM, 2003. - P. 146-149.

12.**Țirdea. T., Marin A.** *Bioetica: de la tehnologie spre morală prin interpretare* // Bioetica, Filosofia, Economia și Medicina în strategia de supraviețuire a omului: probleme de interconexiune și interac-țiune / Materialele Conferinței a VIII-a Științifice Internaționale. Red. resp. Teodor N. Țirdea. - Chisinau, 2003. - P. 33-34.

13.**Scripcaru Gheorghe, Ciucă Aurora, Astărăstoe Vasile, Scripcaru Călin.** *Bioetica, științele vieții și drepturile omului.* Iași, 1998

14.**Țirdea T. N.** *Elemente de bioetică.* Chișinău: Medicina, 2005

15.**Портрєв Ван П.** *Биоэтика: мост в будущее.* Киев, 2001